

SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENING
STRATEGI
FÖR UTBILDNINGSFRÅGOR

Reviderad 2021

INNEHÅLL

3	Förord
4	En sjuksköterskeutbildning i framtiden
5	Sjuksköterskans profession och legitimation
6	Omvårdnad och närliggande kunskapsområden
8	Utbildningssystemet och de sex kärnkompetenserna
10	Sjuksköterskeutbildning
11	Specialistutbildning
12	Avancerade funktioner för sjuksköterskor
14	Forskarutbildning
15	Verksamhetsförlagd utbildning
18	Pedagogiska verktyg för en högskolemässig lärandemiljö
19	Kontinuerlig fortbildning
20	Svensk sjuksköterskeförening anser
22	Referenser

PRODUKTIONSFAKTA

Utgivare: **Svensk sjuksköterskeförening**

Layout & repro: **Losita Design AB**

Bilder: **Digital Vision**

Tryck: **Ätta 45 2021**

ISBN-NR: **978-91-85060-58-0**

Första utgåva: **2010**

Reviderad: **2021**

FÖRORD

Det behövs en strategi för sjuksköterskors utbildning. Florence Nightingale såg under 1800-talet sjukhusen som den självklara platsen för lärande. Idag utgår utbildning inom hälso- och sjukvård från forskning och utgörs av samverkan mellan lärosäten och olika samhällskontexter. Regeringens utredning om god och nära vård från 2020 lyfter fram behovet av ett paradigmskifte, där vården behöver gå från organisationsfokus till personfokus och från sjukdom och diagnos till hälsa och helhet. Klimatomställning, digitalisering och hälsa kommer att ställa höga krav på kompetens. Det professionella ansvaret kommer att förändras, vilket ställer krav på ett livslångt lärande. Det är viktigt att såväl blivande som yrkesaktiva sjuksköterskor är goda forskningskonsumenter. Det vill säga tillämpar ett kritiskt och reflekterande förhållningssätt till professionsutövningen, där nya metoder implementeras kontinuerligt. Nyutexaminerade sjuksköterskor ska inte bara träda in i yrkeslivet med gedigna kunskaper baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet. De ska även ha kännedom om hur kunskap produceras och värderas.

Världshälsoorganisationen, WHO, uppmanar världens länder att satsa på sjuksköterskor och menar att de utgör hälso- och sjukvårdens ryggrad. Genom att möjliggöra för sjuksköterskor att bidra i hälsoarbetet, i hälso- och sjukvårdspolitiken och investera i sjuksköterskor utbildning kan sjukvårdssystemet stärkas. En satsning på sjuksköterskor ska ses som en investering, inte en kostnad.

För över tio år sedan lanserade Svensk sjuksköterskeförening sin första strategi för utbildning. Strategin blev uppstarten till att de sex kärnkompetenserna; personcentrerad vård, samverkan i team, evidensbaserad vård, förbättringskunskap för kvalitetsutveckling, säker vård och informatik, som idag är integrerade i sjuksköterskeutbildning på grund- och avancerad vård. Svensk sjuksköterskeförenings styrelse anser att stora delar av den existerade strategin för utbildningsfrågor fortsatt kan bistå politiker, arbetsgivare och lärosäten om vilken kunskap och kompetens som krävs för en säker vård och omvårdnad, men ser även ett behov av att revidera vissa delar utifrån samhällets utveckling. Mot denna bakgrund har styrelsen valt att revidera Svensk sjuksköterskeförenings strategi för utbildningsfrågor under 2021.

Stockholm 2021-05-03

Ami Hommel

Ordförande

EN SJUKSKÖTERSKEUTBILDNING I FRAMTIDEN

Samhället står inför stora utmaningar såväl ur ett globalt som nationellt perspektiv. En av de största utmaningarna inom hälso- och sjukvårdssektorn är bristen på hälso- och sjukvårdspersonal såväl i Sverige som i andra länder. Enligt WHO saknas det globalt cirka sex miljoner sjuksköterskor. Människors hälsa kommer i framtiden att påverkas av såväl sociodemografiska utmaningar, som ohälsa kopplat till klimatförändringar och internationella konflikter. Stora utbrott av infektionssjukdomar, pandemier och en ökning av psykisk ohälsa kan få svåra konsekvenser för samhället och medföra en hög belastning på hälso- och sjukvården.

Samtidigt som samhället står inför stora utmaningar, finns också möjligheter till framsteg inom forskning och tekniska lösningar. Utvecklingen av artificiell intelligens (AI) är exempel på teknik som sannolikt kommer att spela en betydande roll för hur hälso- och sjukvård bedrivs och utvecklas i framtiden. Digitala lösningar inom undervisning skapar nya möjligheter för lärande. Den tekniska utvecklingen ger ökade förutsättningar för patienter och närstående att delta i sin vård. I Sverige

finns samtidigt många människor som står utanför det digitala samhället. Sjuksköterskans etiska kod innebär att värna en jämlik vård, vilket även innebär att tillgängliggöra vård för alla människor, även de som inte har förutsättningar för att använda digital teknik. En central fråga är att tillämpa, integrera och utveckla tekniska lösningar utan att förlora omvårdnadens kärna.

För att säkerställa en säker vård behöver lärosäten utbilda autonoma sjuksköterskor som tydligt visar ett ledarskap som utgår från ett personcentrerat och evidensbaserat förhållningssätt där ständig utveckling och förbättring ingår i uppdraget. Sjuksköterskor behöver utbildas för globala uppdrag med handlingsberedskap för snabba omställningar. Sjuksköterskor måste i sin utbildning förberedas för ett yrkesutövande som i högre grad är preventivt och uppsökande. Sjuksköterskor behöver delta i samhällsdebatter där hälsa och helhet ingår för hållbar utveckling på individ och samhällsnivå.

Lärosäten i Sverige behöver utbilda sjuksköterskor med hög kompetens som står upp för omvårdnad.

SJUKSKÖTERSANS PROFESSION OCH LEGITIMATION

Sjuksköterskeyrket utgör en profession per definition. Sjuksköterskans kunskapsområde utgörs av omvårdnad och omfattar både det vetenskapliga kunskapsområdet och det patientnära arbetet. Det innebär att varje sjuksköterska ansvarar för att upprätthålla professionens nivå avseende yrkeskunskunnande och kompetens. Sjuksköterskor arbetar i interprofessionella team i partnerskap med patient och närstående.

Sjuksköterskans professionella roll är självständig och varje sjuksköterska har ett etiskt ansvar för bemötande, bedömningar och beslut. Under hela yrkeslivet har varje sjuksköterska också ett ansvar att arbeta kunskapsbaserat, följa aktuellt forskningsläge och den etiska koden för sjuksköterskor, allt för att kunna ge patienter en vård av hög kvalitet.

Kraven för att utgöra en profession är att den:

- vilar på vetenskaplig grund i form av ett eget vetenskapligt område
- leder till legitimation
- följer etiska regler
- är autonom
- värderas högt av samhället
- tillhör en nationell organisation

Villkoret för en yrkeslegitimation är en universitets- eller högskoleutbildning, en självständig yrkesfunktion med kvalificerade arbetsuppgifter, bredd i yrkesrollen och ett särskilt ansvar för patienternas säkerhet i vården. Legitimation är också en garant för sjuksköterskans kvalifikationer och visar att sjuksköterskan står under samhällets tillsyn och har godkänts för yrkesverksamhet. Den legitimerade sjuksköterskan ansvarar självständigt för kliniska beslut som erbjuder patienter ökade möjligheter att förbättra, bibehålla eller återfå sin hälsa, hantera hälsoproblem, sjukdom eller funktionsnedsättning och uppnå bästa möjliga välbefinnande och livskvalitet fram till döden.

Omvårdnad grundas i en humanistisk människosyn och omvårdnadsarbetet ska utföras i enlighet med gällande lagar, författningar och andra styrdokument. Arbetet kan inte genomföras med rutin utan det innehåller många icke förutsägbara moment där kunskapen att självständigt kunna ta egna initiativ och fatta beslut är nödvändig.

OMVÅRDNAD

Huvudområdet omvårdnad och närliggande kunskapsområden

Omvårdnad är sjuksköterskornas ansvarsområde. Omvårdnad är huvudområdet i sjuksköterskeutbildningen, ett kunskaps- och forskningsområde som sjuksköterskor ansvarar för att utveckla. Målet för omvårdnaden är att personen som vårdas ska bevara självständighet och oberoende, så långt det är möjligt, ta tillvara personens egna resurser för tillfrisknande samt upplevelser av hälsa och välbefinnande.

Målsättningen är också att balansera maktförhållandet i omvårdnadsrelationen så att personen som behöver omvårdnad och personens närstående är delaktiga, känner trygghet och upplever respekt. Sjuksköterskan har kunskap, befogenheter och ett ansvar för personen i behov av omvårdnad som kan vara i beroendeställning.

I relationen blir det viktigt att skapa goda förutsättningar för att bevara personens värdighet, integritet och autonomi.

Detta innebär att all omvårdnad har en etisk dimension och att sjuksköterskors intresse riktas mot hela människan. Begreppet

hälsa är relaterat till hela människan och formas av personens upplevelser och livsberättelser. Ett gott bemötande och ett professionellt förhållningssätt har betydelse för personens upplevelse av god omvårdnad.

I sjuksköterskeutbildningen fördjupas omvårdnad genom ett teoretiskt förhållningssätt som baseras på vetenskap och erfarenhetsbaserad kunskap från yrkets utövande, reflektion samt från patientens perspektiv.

Med hänsyn till lagar, regler och riktlinjer förenas dessa kunskaper till en helhet som genomsyrar sjuksköterskans handling vilket möjliggör att sjuksköterskor kan stödja personer till bästa möjliga hälsa.

I sjuksköterskans utbildning på grund- och avancerad nivå behövs även kunskap inom andra kunskapsområden till exempel etik, ledarskap, biomedicin, folkhälsa och pedagogik. I utbildningen integreras dessa kunskapsområden med huvudområdet omvårdnad.

Dessa kunskapsområden beskrivs nedan

Omvårdnad och etik

Sjuksköterskors värdegrund vilar på en humanistisk människosyn med omsorg och respekt för patientens autonomi, integritet och värdighet. Dessa utgångspunkter ligger till grund för sjuksköterskans professionella förhållningssätt och ska genomsyra hela utbildningen. De etiska frågeställningarna i vården är ofta svårbedömda. Etiska dilemman uppstår när olika värden står i konflikt med varandra. Professionell etik och etiska regler handlar om centrala värden och hur dessa värden förvaltas av professionen i relation till patienterna.

Sjuksköterskors etiska kod som är antagen av International Council of Nurses (Svensk sjuksköterskeförening, 2017) slår fast att omvårdnad ska utövas med respekt för mänskliga rättig-

heter och med hänsyn till människors värderingar, vanor och tro. Sjuksköterskornas etiska kod är i linje med de intentioner som beskrivs i den svenska etiska plattformen. Den professionella etiken innefattar att sjuksköterskor ska företräda patientens intressen, visa ödmjukhet och respektera patienters rätt till självbestämmande.

Omvårdnad och ledarskap

Utöver etik är ledarskapet en central komponent i professionsutövningen på alla nivåer. Sjuksköterskan ska ha förmåga och färdighet att leda team, arbetsleda och delegera, samt samverka med andra professioner och yrkesgrupper. Ledar-

skapet för sjuksköterskor på grundnivå riktar sig främst mot patientnära kontexter, men även sjuksköterskor med examen på grundnivå behöver ha beredskap att medverka i exempelvis utvecklingsuppdrag på organisatorisk nivå. Sjuksköterskor behöver förstå olika former av styrnings- och ledningsmodeller, för att på så sätt vara förberedda på att axla rollen som ledare i olika kontexter.

Omvårdnad och biomedicin

När människor vänder sig till vården för hjälp är det oftast på grund av både subjektiva och objektiva symtom på ohälsa. Sjuksköterskan ska i patientberättelsen beakta subjektiva och registrera objektiva tecknen på ohälsa.

Biomedicin tar sin utgångspunkt i det naturvetenskapliga perspektivet där kroppen står i fokus. Inom biomedicin beskriver man objektiva tecken på sjukdom och ohälsa som kan observeras, mätas och registreras, det vill säga symptom på underliggande sjukdomsprocesser såsom exempelvis högt eller lågt blodtryck, stigande kroppstemperatur eller andra fynd från olika undersökningar och observationer som genomförs med patienten.

Sjuksköterskans kompetens inom kunskapsområdet biomedicin har en avgörande betydelse för omvårdnaden av patienten. För att sjuksköterskor ska kunna ge professionell omvårdnad behövs goda kunskaper i patofysiologi inom olika sjukdomstillstånd.

Omvårdnad och folkhälsa

Hälsöfrämjande omvårdnad bygger på en humanistisk syn på människan och inriktar sig på att förstå personens livsvärld i relation till hälsa, sjukdom och lidande. Utgångspunkten bör vara att människan är kapabel till hälsa och välbefinnande oavsett sjukdom och ohälsotillstånd.

Folkhälsa som kunskapsområde omfattar kompetens avseende hur människors livsstil, miljöfaktorer och vårdens organisation och struktur påverkar folkhälsan på samhällsnivå. Även

aspekter av makt, klass, genus, kultur och mångfald faller inom ramen för folkhälsobegreppet. Sjuksköterskors kunskap inom folkhälsa är centralt ur ett samhällsperspektiv och möjliggör att sjuksköterskor kan identifiera hälsorisker och orsakssamband mellan livsvillkor, levnadsvanor och hälsa.

Sjuksköterskor har ansvar för att anpassa omgivningsfaktorer som stöd för hälsa och välbefinnande och ett ansvar att undanröja risker för ohälsa.

Omvårdnad och pedagogik

Kunskap i pedagogik stärker sjuksköterskor i deras uppdrag att leda och ansvara för patientnära omvårdnad. Sjuksköterskan leder utbildnings- och handledningsaktiviteter på grupp- och individnivå riktade till såväl patient och närstående som studenter och medarbetare.

Sjuksköterskan medverkar även i handledning av studenter i interprofessionella team. Sjuksköterskor informerar och undervisar patienter och närstående i syfte att skapa trygghet för patienten och göra patienten delaktig i vårdens beslut. Patientundervisningen behöver utgå från varje enskild patients och närståendes skilda kunskaper, behov och unika situation. God kunskap om olika pedagogiska synsätt och lärandeprocesser ökar förståelsen för hur en individuellt anpassad undervisning kan utformas.

UTBILDNINGSSYSTEMET OCH DE SEX KÄRNKOMPETENSERNA

Olika professioner bidrar till patientens vård och behandling utifrån olika vetenskapliga perspektiv och kunskapsområden. För att möta patienters komplexa vårdbehov krävs ett interprofessionellt och interdisciplinärt samarbete.

Institute of Medicine of the National Academies och Quality and Safety Education for Nurses i USA har identifierat sex kärnkompetenser vilka betraktas som nödvändiga för vårdens alla professioner. All utbildning för sjuksköterskor bör organiseras så att de sex kärnkompetenserna: personcentrerad vård, samverkan i team, evidensbaserad vård, förbättringskunskap för kvalitetsutveckling, säker vård och informatik har en tydlig progression genom hela utbildningssystemet.

I sjuksköterskors utbildning på grund- och avancerad nivå måste de olika lärandemomenten sammanflätas så att en tydlig progression av ämnen och kärnkompetenser kan urskiljas.

I Bologna-processen tydliggörs krav på progression, nivåbestämning, lärandemål och ökad rörlighet genom internationalisering för alla universitets- och högskoleutbildningar. Utbildningarna ska utformas så att studenterna kan vara konkurrenskraftiga på en internationell marknad. Varje utbildningsnivå bygger vidare på en tidigare nivå. Studenter måste till exempel påvisa behörighet till avancerad nivå genom examen från grundnivån.

Faktaruta 1. De sex kärnkompetenserna som identifierats som nödvändiga i all utbildning av vårdens professioner.

De sex kärnkompetenserna

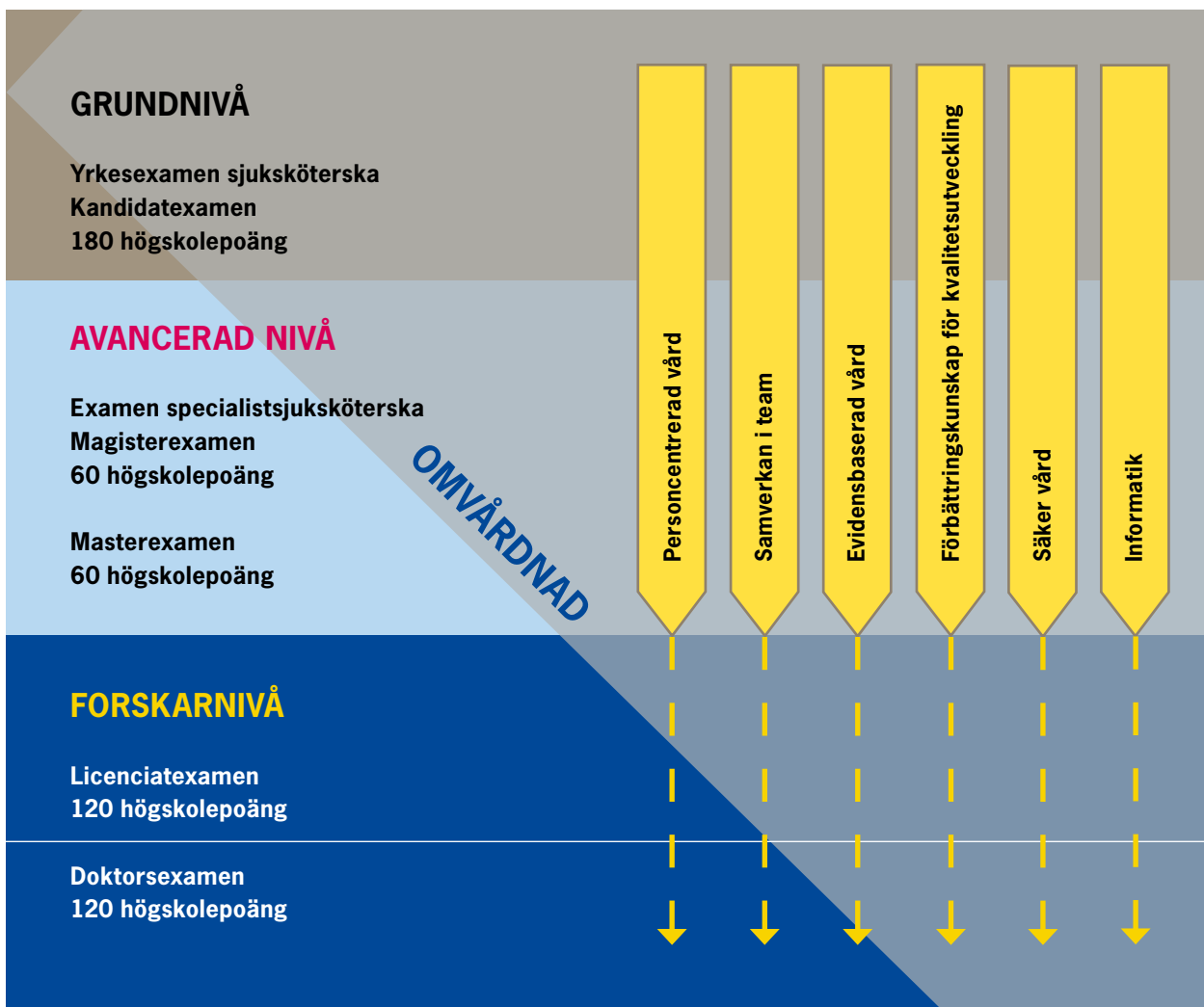
- Personcentrerad vård
- Samverkan i team
- Evidensbaserad vård
- Förbättringskunskap för kvalitetsutveckling
- Säker vård
- Informatik

Referenser:

Institute of Medicine of the National Academies (IOM, 2003);
Quality and Safety Education for Nurses (QSEN, 2007).

Figur 1. En illustration över de sex kärnkompetensernas progression i utbildningen mot bakgrund av huvudområdet omvårdnad i förhållande till dagens utbildningsstruktur.

Svensk sjuksköterskeförening anser att:

- de sex kärnkompetenserna ska ingå i utbildningarna för sjuksköterskor på grund- och avancerad nivå
- de sex kärnkompetenserna måste sammanflätas med övriga kunskapsområden och ska återfinnas som röda trådar genom hela utbildningssystemet
- progression av huvudområdet omvårdnad och de sex kärnkompetenserna måste tydliggöras för varje utbildningsnivå.

SJUKSKÖTERSKEUTBILDNING

Grundnivå

Ett övergripande mål med sjuksköterskeutbildning på grundnivå är att utbilda autonoma professionsutövare som besitter handlingsberedskap och förmåga att självständigt initiera, samt strukturerat genomföra bedömningar av människors hälso-, ohälsa- och sjukdomstillstånd.

Sjuksköterskan ska ha erhållit kunskap och förmåga att fatta beslut, samt ordinera och följa upp åtgärder utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Utgångspunkten är att förbättra, bibehålla eller återfå hälsa, hantera hälsoproblem, sjukdom eller funktionsnedsättning samt uppnå bästa möjliga välbefinnande och livskvalitet för patienten.

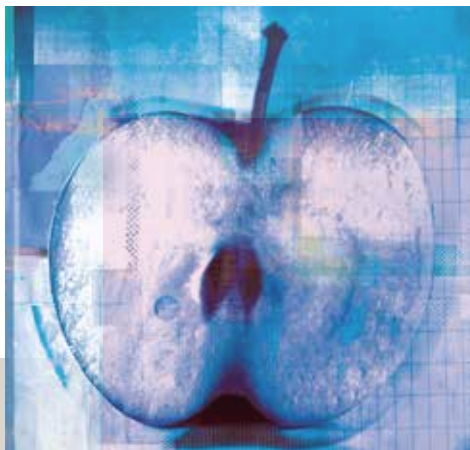
I sjuksköterskeutbildningen ska kunskapsområdet omvårdnad fördjupas utifrån en tydlig struktur med teoretisk fördjupning och progression.

Utbildningen ska ge grundläggande kunskaper om professionens kärna och etik. Utöver etik är ledarskapet en central kom-

ponent i professionsutövningen på alla nivåer. Sjuksköterskan ska ha förmåga och färdighet att leda team, arbetsleda och delegera, samt samverka med andra professioner och yrkesgrupper. Ledarskapet för sjuksköterskor på grundnivå riktar sig främst mot patientnära kontexter, men även sjuksköterskor med examen på grundnivå behöver ha beredskap att medverka i exempelvis utvecklingsuppdrag på organisatorisk nivå.

Sjuksköterskor behöver förstå olika former av styrnings- och ledningsmodeller, för att på så sätt vara förberedda på att axla rollen som ledare i olika kontexter.

Sjuksköterskestudenter behöver under sin utbildningstid ges möjlighet att träna på att integrera och implementera nya forskningsresultat, samt reflektera över sitt arbetssätt i förhållande till aktuell forskning. Forskningsanknytningen i utbildningen ska utveckla studenterna till forskningskonsumenter, samt på avancerad nivå förbereda för forskarutbildning.

SPECIALISTUTBILDNING

Avancerad nivå

Sjuksköterskor med examen på avancerad nivå förväntas, utifrån sin högre formella kompetens och fördjupade kunskap inom omvårdnad och stödämnen kunna leda kollegor på grundnivå, samt teamet, i mer komplexa vårdssituationer än vad som åligger sjuksköterskor med examen på grundnivå.

Specialistsjuksköterskeutbildningen ska leda till fördjupade kunskaper i omvårdnad. Att arbeta som specialistsjuksköterska kräver en ökad grad av handlingsberedskap, självständighet, analysförmåga och riskmedvetenhet, för att kunna leda arbetet i komplexa omvårdnadssituationer.

Progression i huvudområdet omvårdnad är nödvändig för att specialistsjuksköterskor självständigt ska kunna bedöma, planera och åtgärda komplexa omvårdnadsbehov, leda och utföra omvårdnadsarbetet och fungera som omvårdnadsexpert i samverkan med andra professioner. Specialistsjuksköterskor med både en generell examen inom huvudområdet omvårdnad och en yrkesexamen inom vald specialitet, kan fatta avancerade kliniska beslut och medverka till förbättrad vårdkvalitet. Utbildning oavsett nivå ska belysa etiska aspekter och leda till ett etiskt förhållningssätt.

Svensk sjuksköterskeförening anser att en generell examen i kombination med en yrkesexamen på grundnivå, liksom yrkeserfarenhet som sjuksköterska ökar förutsättningarna att nå lärandemål på avancerad nivå.

Kombination av generell examen & yrkesexamen

En majoritet av sjuksköterskeutbildningar inom EU leder till kandidatexamen. Kombinationen av en generell examen och en yrkesexamen i ett sammanhållet utbildningsprogram, medger att lärosätet ansvarar för utbildningen i sin helhet och utgår från aktuell forskning. En kombination av en generell examen och en yrkesexamen tydliggör kunskapsområdet omvårdnad, vilket innefattar det vetenskapliga området och yrket.

Enbart en yrkesexamen är otillräcklig för att möta behoven i dagens och framtidens komplexa vård. För att nå de kompetenser och färdigheter som tillskrivs en profession krävs att sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor examineras i de lärandemål som stipuleras i en generell examen. Kombinationen av en generell- och en yrkesexamen är förutsättningar för att åstadkomma en kunskapsbaserad, ändamålsenlig, säker, personcentrerad, effektiv och jämlik hälso- och sjukvård.

AVANCERADE FUNKTIONER FÖR SJUKSKÖTERS KOR

Vården har förändrats, antalet slutenvårdsplatser har minskat och vården sker alltmer utanför sjukhusen. Kortare sjukhusvistelser och utveckling av nya behandlingsmetoder ökar kraven på avancerad och fördjupad omvårdnadsexpertis inom specialiserad hälso- och sjukvård.

Avancerade funktioner för sjuksköterskor är ett paraplybegrepp för sjuksköterskor som genom utbildning erhållit ett utvidgat ansvarsområde. Forskning visar att avancerade funktioner för sjuksköterskor bidrar till ökad tillgänglighet, kostnadseffektivitet, förbättrad vårdkvalitet och ökad patienttillfredsställelse samt skapar karriärmöjligheter för sjuksköterskor.

ICN definierar dessa funktioner enligt följande; en avancerad specialistsjuksköterska är en specialistutbildad sjuksköterska, som genom fortsatt akademisk utbildning, med lägst en masterexamen, har förvärvat en grundläggande expertkompetens, inom omvårdnad såväl som medicin liksom färdigheter i komplicerat beslutsfattande och sakkunskap för att i komplicerade vårdsituationer, kunna utföra avancerad omvårdnad inom det område hen har behörighet till (ICN 2020).

En avancerad specialistsjuksköterska besitter i förhållande till specialistsjuksköterskan en fördjupad omvårdnadskompetens.

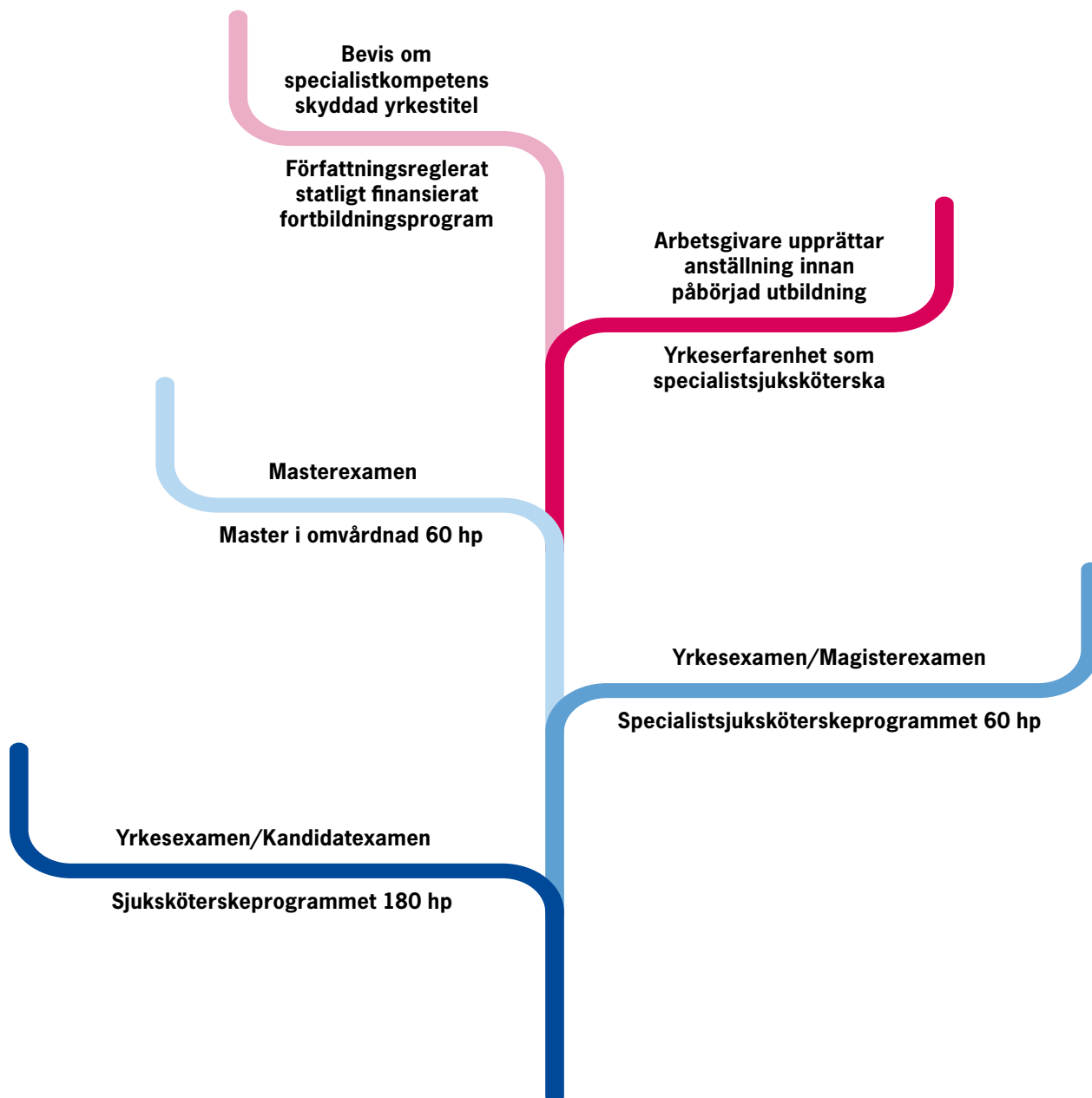
Hen arbetar kontinuerligt med omvårdnadens utveckling. Den avancerade specialistsjuksköterskan bidrar till att kvalitets-säkra vården genom att implementera nya omvårdnadsstrategier och evidensbaserade metoder. Hen har en konsulterande/handledande roll där hen stödjer, leder och utbildar grund- och specialistutbildade sjuksköterskor.

Inom det specifika verksamhetsområdet som den avancerade specialistsjuksköterskan verkar inom kan hen med stöd av riktlinjer bedöma, diagnostisera, ordinera, genomföra och utvärdera medicinsk behandling och omvårdnad utifrån patientens helhetsituation. I uppdraget ingår även att planera och genomföra hälsofrämjande och förebyggande åtgärder.

En avancerad specialistsjuksköterska kan etablera och driva en egen mottagning och remittera patienter för läkarbedömning. Det medför ett behov av en bred utbildning som innehåller både fördjupning i omvårdnad och medicin i syfte att ge en god och säker vård inom ett avgränsat verksamhetsområde.

Svensk sjuksköterskeförening har tillsammans med Vårdförbundet antagit en gemensam policy för nya avancerade funktioner i Sverige. Policyn följer den internationella sjuksköterskeorganisationen, ICN:s rekommendationer.

Utbildningsväg till avancerad specialistsjuksköterska

FORSKARUTBILDNING

Forskarnivå

De som undervisar i omvårdnad vid universitet och högskolor ska som huvudsaklig utgångspunkt ha genomgått forskarutbildning. En doktorexamen i omvårdnadsvetenskap eller vårdvetenskap med inriktning mot omvårdnad eller motsvarande innebär bred kunskap och förståelse inom forskningsområdet och en djup och aktuell specialistkunskap. En doktorexamen innebär en fördjupning i vetenskapliga metoder och vetenskaplig analys vilket innebär att självständigt kunna kritiskt granska och be-

döma komplexa situationer. Utbildningen ska leda till att doktoranden utvecklar de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

Doktoranden ska även förberedas i att bidra till samhällsutveckling, utveckling av hälso- och sjukvård samt kunna ta ansvar för hur ny kunskap nyttjas utifrån ett etiskt förhållnings-sätt.

OMVÅRDNADENS FACKSPRÅK

För att kunskapsområdet omvårdnad ska kunna representeras på ett systematiskt sätt i patientjournalen och även användas som underlag för beslut och kunskapsutveckling, krävs en standardiserad gemensam terminologi. Omvårdnadsinformationen behöver vara en integrerad del av den information som systematiskt registreras och sammanställs.

Sjuksköterskor ansvarar för att information om omvårdnad

finns i tillräcklig omfattning och med sådan kvalitet att den bidrar till en helhetsbild av patientens hälsosituation och vårdbehov. International Classification of Nursing Practice, ICNP är det nationella fackspråket för omvårdnad.

Sjuksköterskestudenterna behöver kunskap om sjuksköterskors nationella fackspråk och få omsätta detta under sin grundutbildning.

VERKSAMHETSFÖRLAGD UTBILDNING

Idag genomförs verksamhetsförlagd utbildning (VFU) huvudsakligen på sjukhus, inom öppenvård och inom kommunal hälso- och sjukvård. Om den nära vården ska utgöra vårdens kärna behöver studenternas VFU äga rum i nya verksamhetsområden som till exempel inom, socialtjänst och i anpassade boenden för personer med funktionsnedsättning.

Inom VFU kan möjlighet till interprofessionell samverkan finnas med studenter från olika utbildningsprogram. I yrkeskvalifikationsdirektivet 2005/36/EG, 2013/55/EU stipuleras att hälften av sjuksköterskeutbildningarna inom EU ska utgöras av VFU. För att det ska vara möjligt ställs höga krav på en högskolemässig lärandemiljö. Den verksamhetsförlagda utbildningen behöver utformas på ett sådant sätt som möjliggör att den studerande kan nå de examensmål som fastställs i Högskoleförordningen (1993:100, SFS 2006:1053). Svensk sjuksköterskeförening anser att det i alla organisationer där VFU är förlagd, ska finnas en tydlig redogörelse för hur en högskolemässig lärandemiljö möjliggörs.

Sjuksköterskestudenter ska under sakkunnig handledning utifrån aktuell akademisk nivå beredas möjlighet att integrera teoretiska kunskaper, befästa ett arbetssätt som är grundat i vetenskap och beprövad erfarenhet, samt i handling tillämpa kunskaper utifrån sjuksköterskans kärnkompetenser. Kontinuerlig reflektion utifrån ett professionsperspektiv ska möjliggöras och anpassas till den nivå som den studerande befinner sig på.

Handledning och lärande

Handledning ingår i sjuksköterskors dagliga arbete. Handledare ansvarar för att handleda studenter parallellt med sitt kliniska uppdrag. Sjuksköterskestudentens handledare ska följa och delta i planering för studentens kunskapsutveckling, stå för struktur och vägledning samt utgöra stöd för studenten.

Handledaren behöver visa på både ett kritiskt och ett etiskt förhållningssätt, regler, normer samt de förväntningar som finns på sjuksköterskeprofessionen. Skickliga yrkesverksamma handledare utgör viktiga förebilder för studenter under VFU.

Handledningens huvudmål inom omvårdnad är att genom reflektion över den egna yrkesutövningen öka medvetenheten om det egna förhållningssättet, attityder, värderingar och känslor samt om vilka konsekvenser det egna agerandet kan få. Vid reflektion och ett kritiskt förhållningssätt gällande sina egna handlingar, tankar och känslor ges förutsättningar att synliggöra vårdandet och således bli medveten om sina egna erfarenheter.

Sjuksköterskor som handleder behöver avsatt tid för reflektion och kontinuerligt stöd från kollegor och organisation för uppdraget.

Det finns två typer av yrkeshandledning: målorienterad och processororienterad. Både den målorienterade och den processororienterade handledningen är viktig så att studenter kan utveckla en egen yrkesidentitet. Den målorienterade handledningen har fokus på ett bestämt mål och den aktivitet som ska läras är viktig och i fokus. Processororienterad handledning lägger fokus på studenters sätt att hantera yrkesrollen och studenters utveckling i yrkesrollen.

För att förstå och använda sig av yrkeshandledning krävs både vetenskaplig skolning samt pedagogisk kompetens. För att kunna träna studenter i att utöva evidensbaserad vård behöver handledande sjuksköterskor ha en djup kunskap om forskningsprocessen och om grundläggande forskningsmetoder.

Handledare

Handledare utför direkthandledning med den studerande. Handledaren ska vara väl förtrogen med de handlednings- och bedömningsprocesser som är kopplade till uppdraget och de kvalitetskriterier som finns för studentens kliniska utbildning.

Handledning ska ses som ett led i sjuksköterskors kompetensutveckling. Handledaren ska vara väl förtrogen med de handlednings- och bedömningsprocesser som är kopplade till uppdraget och de lärandemål som finns för studenters kliniska utbildning.

För att handleda sjuksköterskestudenter bör handledaren ha lägst kandidatexamen i omvårdnad, handledarutbildning och

dokumenterad yrkeserfarenhet som sjuksköterska. För att handleda studerande under specialistutbildning krävs att handledaren har specialistsjuksköterskeexamen, generell examen på avancerad nivå, handledarutbildning samt dokumenterad yrkeserfarenhet som specialistsjuksköterska.

Huvudhandledare

Huvudhandledaren ska ha tid avsatt för sitt huvudhandledaruppdrag specificerat i procent av sin sjukskötersketjänst, anpassat efter uppdragets storlek. En huvudhandledare bör ha yrkeserfarenhet och tidigare erfarenhet som handledare.

Huvudhandledaren planerar för att studenter bereds möjlighet att nå kursens lärandemål under VFU. Huvudhandledaren ska vara väl förtrogen med de handlednings- och bedömningsprocesser som är kopplade till uppdraget och de kvalitetskriterier som finns för studenters VFU. Huvudhandledaren utgör länken mellan verksamhet och lärosätet. Huvudhandledare utser handledare till studenter och ansvarar för ett professionellt mottagande av varje student. Hen har en samordnande funktion, är kontaktperson för studenter under VFU och utgör stöd till övriga handledare.

Inför bedömningsamtal ska huvudhandledare med övergripande ansvar vara ett stöd till övriga handledare alternativt själv genomföra bedömningsamtalen tillsammans med student och ansvarig lärare för VFU. Hen ska verka för att ta fram goda handledningsrutiner och kontinuerligt utföra strukturerade reflekterande samtal med studenter och handledare.

Huvudhandledare ska ha tid avsatt för sitt handledaruppdrag specificerat i procent av sin anställning och anpassat efter uppdragets storlek. En huvudhandledare bör ha tidigare erfarenhet av att handleda och ha handledarutbildning på fördjupad nivå.

Akademisk samverkan & levande forskningsmiljö

Huvudansvaret för utbildning ligger på lärosätet, med en väl fungerande samverkan mellan lärosäte och verksamhet. Forum för dialog utgör grunden för ett gemensamt ansvar för utbildningsfrågor. Genom avtal kan kvalitetskriterier uppfyllas och avtalade VFU-platser specificeras vilket kan säkerställa en hög-

skolemässig lärandemiljö. Det bör specificeras vilka förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att en högskolemässig lärandemiljö inom så väl uppdragstagarens organisation som enskilda utbildningsställen ska kunna uppnås.

Svensk sjuksköterskeförening anser att en levande forskningsmiljö är central för att en lärandemiljö inom VFU ska kunna betraktas som högskolemässig. En levande forskningsmiljö innebär allt från samverkan om klinisk forskning med forskare, till att sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor deltar i och initierar forskning.

Chefers, handledares, huvudhandledares/adjungerade adjunkter och kliniska adjunkters formella och reella kompetens och ansvar under VFU bör klargöras i kvalitetskriterier, liksom den roll professorer och lektorer med kombinerade uppdrag har för att säkerställa en högskolemässig lärandemiljö. Kvalitetskriterier bör även beskriva hur uppdragstagaren säkerställer att studenters lärande utgår från aktuell vetenskap och beprövad erfarenhet inom omvårdnad.

Exempel på högskolemässig lärandemiljö i verksamheten kan vara journal clubs, interprofessionellt utbildningsråd, omvårdnadsronder eller vetenskapskafé REPO. Ytterligare ett exempel är att uppdragstagaren visar hur sjuksköterskor ges tillgång till vetenskapliga tidskrifter inom relevanta områden, liksom att kontinuerlig formell fortbildning sker på utbildningsstället.

Studentmedverkan och jämlikhet

Studentmedverkan är en central kvalitetsaspekt av högre utbildning. Svensk sjuksköterskeförening anser att studentmedverkan är central så väl i beslutade organ på olika nivåer vid lärosätet, liksom i utformning av VFU.

Studentinflytande och studentmedverkan och jämställdhet regleras i Högskolelagen. Alla statliga lärosäten åläggs att arbeta med jämställdhetsintegrering. Både studentinflytande och jämställdhetsaspekter betraktas som viktiga aspekter av kvalitet i högre utbildning. Dessa behöver synliggöras så väl i lärosätets organisation som i VFU.

Kombinerade uppdrag

Samverkan i forskning och utbildning mellan universitet, region eller kommun främjas genom kombinerade uppdrag och skapar möjligheter för implementering av klinisk forskning.

Svensk sjuksköterskeförening stödjer samverkan mellan lärosäte och verksamhet där förenade tjänster möjliggör klinisk forskning och utvecklingsarbete.

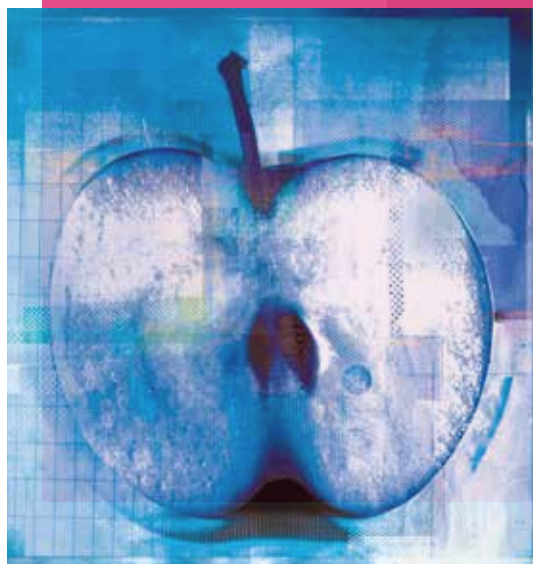
Kvalitetsaspekter vid högre utbildning

All utbildning ska vila på vetenskaplig grund så väl ämnesmässigt som högskolepedagogiskt. Studenternas lärande måste därför ske i en aktiv forskningsmiljö och undervisningen ska så långt det är möjligt utgå från forskning som bedrivs vid lärosätet.

Självständiga arbeten bör författas enskilt och lärosätena ska sträva efter att dessa, särskilt på avancerad nivå, genomförs i lärosätets forskargrupper. För att möjliggöra hög utbildningskvalitet krävs att lärosätena har tillräckliga resurser per student för lärarledd undervisning och handledning.

Lärosäten bör, som en del av det interna kvalitetsarbetet, bevaka att hög akademisk kvalitet avseende studerandes skriftliga- och muntliga förmåga upprätthålls genom hela utbildningen. Detta kan exempelvis ske genom att lärosäten upprättar lärosätesöverskridande kvalitetsråd.

I enlighet med Högskoleförordningen anser Svensk sjuksköterskeförening att undervisande lärare ska ha genomgått forskarutbildning. Dessutom anser föreningen att undervisande lärare ska ha adekvat högskolepedagogisk utbildning.

PEDAGOGISKA VERKTYG FÖR EN HÖGSKOLEMÄSSIG LÄRANDEMILJÖ

Studenter har olika förutsättningar för lärande och vägen fram till yrkesexamen som sjuksköterska kan se olika ut. Upplevelsebaserat lärande ökar möjligheten till ett fördjupat kliniskt lärande. Målet är att studenter ska kunna koppla ihop teoretisk kunskap med praktiskt utförande där virtuella patienter med fallbeskrivningar blir en viktig del.

Den digitala undervisningen kan utgöra en del av upplevelsebaserat lärande genom kombinationer av visuella, auditiva och delvis kinestetiska upplägg. Digital undervisning ökar tillgängligheten för lärande och möjliggör obegränsad tid för repetition. Även kommunikation och etiskt resonemang är lämpliga övningsområden. I en virtuell 3D miljö med avatarer kan integrering och kommunikation med andra möjliggöras.

Interprofessionellt lärande

Interprofessionellt lärande (IPL) sker när två eller fler professioner lär sig med, av och om varandra för att utveckla kunskap och färdigheter i teamarbete men även för att förbättra kommunikation och samarbete mellan professioner. Lärosäten i samverkan med klinisk verksamhet bör aktivt sträva efter att utveckla dessa möjligheter för att öka det interprofessionella lärandet hos studenter.

Peer-learning

Peer-learning (PL) är ett sätt att öka kvaliteten och förbättra inlärningssituationen för studenter vanligtvis vid övning på kliniskt träningscentrum eller under VFU. PL betyder att lära med och av varandra i samtal och i samverkan med stöd av handledare. Reflektion är centralt inom PL. PL ger ökade möjligheter till feedback, samarbete och personlig utveckling för en kommande yrkesroll.

Simulering

Forskning har visat att när studenter ska utföra omvårdnadsinterventioner hos patient fokuserar de i många fall mer på

den egna upplevelsen av situationen samt rädslan att begå misstag, i stället för att fokusera på patientens behov. Stress och rädsla riskerar att påverka studenters omdömesförmåga och förmåga till kritiskt tänkande i situationen. Därmed minskar förutsättningarna för lärande.

Simulering är ett säkert sätt att nå lärandemål, samtidigt som patientsäkerheten inte äventyras. Genom simulering kan en högskolemässig lärandemiljö skapas. I en simuleringsmiljö kan många olika viktiga kompetenser tränas särskilt icke-tekniska färdigheter som klinisk bedömning, teamarbete, ledarskap och kommunikation.

Forskning visar att sjuksköterskestudenter som tränat sådana moment via simulering, inte endast upplever minskad egen oro, utan även ökad trivsel under VFU. Simulering betraktas idag som ett nödvändigt komplement till traditionell VFU. Sjuksköterskestudenter måste ges tillgång till simuleringsmiljöer under sin utbildning med lärare och instruktörer som har specifik utbildning för uppdraget.

Klinisk slutexamination

Ett antal lärosäten använder klinisk slutexamination för att pröva studenters förmåga att i samverkan med patient och närstående självständigt identifiera vårdbehov, upprätta omvårdnadsplan samt ge vård och behandling. Ett krav är att examinationen ska kunna genomföras oavsett i vilken klinisk verksamhet studenten fullgjort sin sista termin förutsatt att den kliniska verksamheten motsvarar en grundutbildad sjuksköterskas kompetensområde.

Kliniska slutexaminationer bidrar till att ge studenter tydligt fokus på sin kommande yrkesroll. Kliniska slutexaminationer bidrar också till att handledande sjuksköterskor med större säkerhet kan utföra bedömningar av studenters VFU. Svensk sjuksköterskeföreningen förordar klinisk slutexamination i sjuksköterskors grundutbildning.

KONTINUERLIG FORTBILDNING – LIVSLÅNGT LÄRANDE

En allt mer specialiserad vård ställer krav på djup kunskap och kompetens. Kontinuerlig fortbildning är nödvändig och verksamhetens ansvar för kompetensutveckling är obestridligt. I yrkeskvalifikationsdirektiv 2005/36/EG, 2013/55/EU ställs krav på nationella åtgärder för att främja fortbildning och därigenom öka patientsäkerheten och höja kvaliteten i hälso- och sjukvården. Enligt direktivet artikel 22 ska medlemsländerna säkerställa att sjuksköterskor som omfattas av automatiskt erkännande av utbildning kontinuerligt genomgår fortbildning.

Sjuksköterskor behöver kontinuerligt uppdatera sina kunskaper utifrån ny forskning och utveckling. Enligt direktivet ska fortbildningen omfatta tekniska, vetenskapliga, rättsliga och etiska framsteg inom yrket. Det livslånga lärandet är centralt i sjuksköterskors professionsutövning och viktigt för att upprätthålla patientsäkerheten. Arbetsgivare måste ge sjuksköterskor

förutsättningar att bevara, utveckla och förnya sin kompetens. En fortbildningsplan bör upprättas för varje sjuksköterska.

Universitet och högskola behöver tillhandahålla ett brett och flexibelt kursutbud för fristående kurser på avancerad nivå i fortbildning- och vidareutbildningssyfte.

Sjuksköterskors fortbildning bör regleras i föreskrift med krav på systematisk kompetensutveckling. Föreskriften bör beskriva såväl yrkesutövarens som arbetsgivarens ansvar för fortbildning. Arbetsgivaren måste skapa förutsättningar och nödvändiga resurser för och följa upp att sjuksköterskor upprättar och utvecklar sin kompetens.

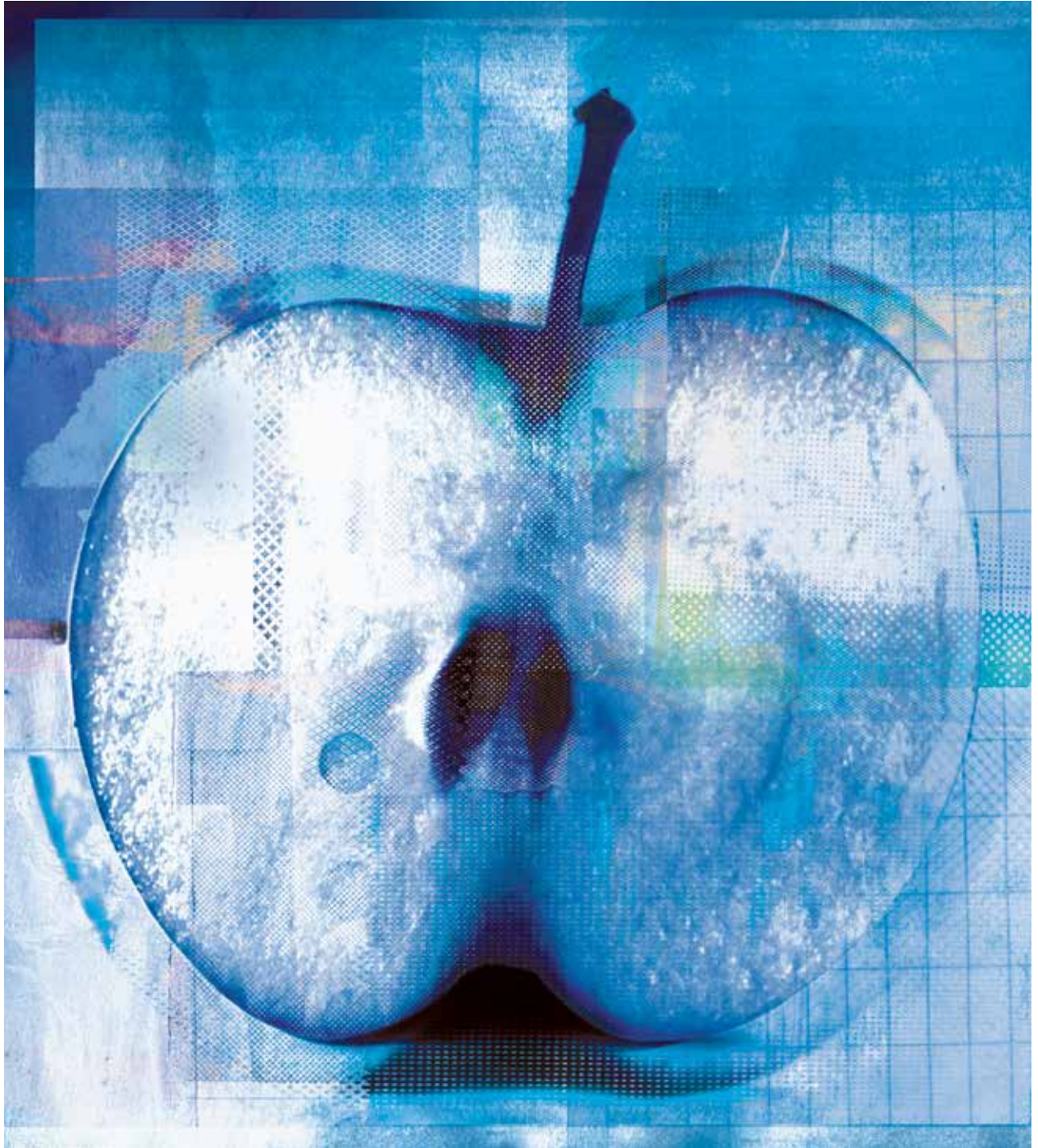
Sjuksköterskor behöver dokumentera sina utbildningsmeriter i en portfolio. Arbetet med en kontinuerlig fortbildning och lärande för sjuksköterskor bör ske i samarbete med de professionella organisationerna och lärosätena.

Svensk sjuksköterskeförening anser att:

- sjuksköterskors grund- och specialistutbildning ska leda till generell examen och yrkesexamen
- sjuksköterskors huvudområde är omvårdnad
- sjuksköterskors specialistutbildningar ska leda till masterexamen i omvårdnad
- utbildningen till avancerad specialistsjuksköterska ska vara författningsreglerad och leda till skyddad yrkestitel
- verksamhetsförlagd utbildning ska äga rum i en högskolemässig lärandemiljö
- handledare ska besitta pedagogisk kompetens samt god kännedom om utbildningsprogrammets innehåll och mål
- klinisk slutexamination ska införas på samtliga sjuksköterskeprogram
- kunskap om och färdigheter i International Classification of Nursing Practice ska ingå i sjuksköterskeutbildningen
- fler kombinerade uppdrag behöver inrättas för att möjliggöra implementering av klinisk forskning och främjar samverkan mellan verksamhet och lärosäten
- fortbildning för sjuksköterskor ska regleras.

REFERENSER

1993:100, SFS 2006:1053. *Högskoleförordningen*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskoleforordning-1993100_sfs-1993-100 (Hämtad 2021-04-19).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationsdirektivet. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036&from=LT> (Hämtad 2021-04-13)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/55/EU av den 20 november 2013 om ändring av direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer och förordning (EU) nr 1024/2012 om administrativt samarbete genom informations-systemet för den inre marknaden (IMI-förordningen) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0055&from=ET> (Hämtad 2021-04-13)

International Council of Nurses. 2020. *International Classification of Nursing Practice, ICNP*. www.icn.ch (Hämtad 2021-04-18).

International Council of Nurses. 2020. *Guidelines on Advanced Practice Nursing*. 2020. Geneva: ICN. ICN_APN Report_EN_WEB.pdf (Hämtad 2021-04-18).

Institute of Medicine. 2003. *Health professions education: A bridge to quality*. Washington (DC): National Academies Press (US).

Nolin, Jan. 2008. *Scientific for the professions – In search of a new theory of professions*. Upplaga 4. Borås: Högskolan i Borås. FULLTEXT01.pdf (diva-portal.org) (Hämtad 2021-04-18).

QSEN Institute. 2005. *Quality and Safety Education for Nurses*. www.qsen.org (Hämtad 2021-04-18).

Sherwood, Gwen och Barnsteiner, Jane. 2013. *Kvalitet och säkerhet inom omvårdnad: sex kärnkompetenser*. Lund: Studentlitteratur.

Svensk sjuksköterskeförening. 2017. *ICN:s Etiska kod för sjuksköterskor*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. ICN:s etiska kod för sjuksköterskor 2017.pdf (swenurse.se) (Hämtad 2021-04-18).

Svensk sjuksköterskeförening. 2017. *Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Kompetensbeskrivning legitimerad sjuksköterska 2017.pdf (swenurse.se) (Hämtad 2021-04-18).

Svensk sjuksköterskeförening. 2021. *Svensk sjuksköterskeförening om...Nationellt fackspråk och terminologier* (2021). Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Nationellt fackspråk.pdf (swenurse.se) (Hämtad 2021-04-18).

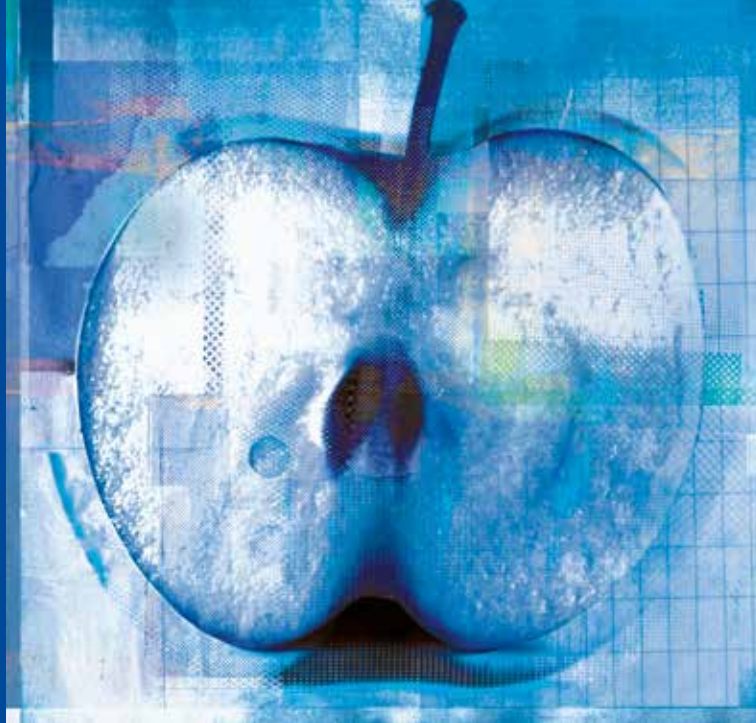
Svensk sjuksköterskeförening. 2019. *Vetenskapskafé REPO. Studiecirkel med reflektion över evidens och personcentrerad omvårdnad*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Vetenskapskafé repo.pdf (swenurse.se) (Hämtad 2021-04-18).

World Health Organization. 2020. *State of the world's Nursing 2020: investing in education, jobs and leadership. Web Annex. Nursing roles in 21st-century health systems*. Geneva: World Health Organization. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

**All omvårdnad ska vara trygg,
säker, jämlik och utförd i en bra
vårdmiljö. Det kräver forskning,
utbildning och ständig förbättring.**

Svensk sjuksköterskeförening

Baldersgatan 1
114 27 Stockholm
Tel 08-412 24 00
info@swenurse.se
www.swenurse.se

Svensk sjuksköterskeförening är sjuksköterskornas professionsförening. Vi arbetar för sjuksköterskans professionella utveckling och en god omvårdnad för patientens, vårdens och hela samhällets bästa. Sedan 1910 har vi tagit ansvar för och engagerat oss i omvårdnad inom forskning, etik, utbildning och kvalitet. Alla legitimerade sjuksköterskor och sjuksköterskestudenter kan bli medlemmar. www.swenurse.se

LinkedIn

YouTube